

ROGER VINTON

LA TERANYINA BLAUGRANA

EL PODER A CAN BARÇA
1899-2024

ROGER VINTON
LA TERANYINA
BLAUGRANA

El poder a Can Barça
1899-2024

PRIMERA EDICIÓ: ABRIL DEL 2024

© ROGER VINTON, 2024

© COLUMNA EDICIONS, LLIBRES I COMUNICACIÓ, S.A.U.

AV. DIAGONAL, 662-664 - 08034 BARCELONA

ISBN: 978-84-664-3174-3

DIPÒSIT LEGAL: B. 4.822-2024

FOTOCOMPOSICIÓ: GRUP62

IMPRÈS A CATALUNYA - PRINTED IN CATALONIA

www.columnaedicions.cat

La lectura obre horitzons, iguala oportunitats i construeix una societat millor. La propietat intel·lectual és clau en la creació de continguts culturals perquè sosté l'ecosistema de qui escriu i de les nostres llibreries. En comprar aquest llibre contribuïu a mantenir aquest ecosistema viu i en creixement. A Grup62 agraïm que ens ajudeu a donar suport així a l'autonomia creativa d'autores i autors perquè puguin continuar desenvolupant la seva funció.

Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra. Podeu contactar amb CEDRO a través del web www.conlicencia.com o per telèfon al 91 702 19 70 / 93 272 04 47.

Índex

1. Els pioners (1892-1915)	11
2. Catalanistes (1915-1931)	71
3. Fora de control (1931-1946)	145
4. El fil de cotó (1946-1978)	173
5. Nunyisme (1978-2003)	223
6. Renaixença i autodestrucció (2003-2024)	287
<i>Epíleg</i>	345
<i>Bibliografia i altres fonts</i>	353
<i>Annexos</i>	357
<i>Índex onomàstic</i>	365
<i>Agraïments</i>	381

I

Els pioners (1892-1915)

L'ORIGEN DE TOT PLEGAT (1892-1909)

Una canoa solca les aigües del port de Barcelona impulsada per l'esforç d'un grup d'homes acostumats a remar. Són socis del club de regates de la ciutat, campions de l'esport del rem, que naveguen en direcció sud cap a la zona de Can Tunis, on hi ha l'hipòdrom. Ben a prop d'allà tenen previst de practicar el seu segon esport favorit, que no té a veure ni amb el rem ni amb les aigües. Quan desembarquen, els esperen un grupat d'anglesos que s'exerciten xutant una pilota als terrenys de Can Pepet, al costat de l'hipòdrom. Tant catalans com anglesos tenen com a màxima expectativa passar una bona estona jugant a futbol, però en realitat estan fent una cosa molt més important: estan sembrant la llavor d'aquest esport a la ciutat de Barcelona. Els anglesos formen part de la colònia del seu país a la Ciutat Comtal i, com a conseqüència dels partits que juguen contra els nois del club de regates, un parell d'anys més tard acabaran formant un club organitzat, el Barcelona Football

Club, que tindrà com a president ni més ni menys que el cònsol de la Gran Bretanya, William Wyndham.

En realitat, no tots els membres de l'equip són anglesos, ja que la colònia era freqüentada sovint per individus de diverses nacionalitats, fins i tot per catalans. Aquest club avantpassat del Barça va tenir una vida efímera, perquè va ser fundat el 1894 i va desaparèixer el 1896, però el seu paper en la consolidació de l'afició local al futbol va resultar clau. A més, amb el temps va acabar ressuscitant empeltat en el FC Barcelona que coneixem avui, però això ho veurem més endavant.

En aquests pocs anys d'activitat, el Barcelona FC (anomenat Sociedad de Foot-ball Barcelona a la premsa de l'època) disputarà alguns partits que han quedat per a la història, com el doble enfrontament amb el Torelló Football Association, format majoritàriament per escocesos de la fàbrica que la firma tèxtil J&P Coats Ltd tenia instal·lada en aquella localitat osonenca (Colònia de Borgonya). El 24 de març del 1895 es va disputar el partit a la capital catalana, amb resultat de 8 a 3 per als locals. Al partit de tornada, jugat uns dies més tard a Torelló, van vèncer els locals per 5 a 3.

En paral·lel a les activitats del Barcelona FC, els remers del club de regates continuaven jugant partits, alguns contra un equip sorgit de la Universitat de Barcelona anomenat Facultat de Ciències, on jugava un personatge que amb el temps esdevindrà cabdal en la industrialització del país: Carles Emili Montañès Criquillion. Recordin el seu nom.

En aquest ambient d'afició creixent al futbol, a començaments del 1899 el ciutadà suís Hans-Max Gamper (1877-1930) va trepitjar per primer cop Barcelona. La seva arribada a la capital catalana va estar motivada per la proposta professional que li va fer l'empresari suís establert

a la ciutat Émile Gaissert, que era familiar seu. Normalment, a la historiografia del club se'l presenta com a «oncle», però la relació era una mica més complicada (la dona de Gaissert era cunyada d'Emma Gamper, germana del fundador blaugrana). El propietari de la societat Steiner & Gaissert era també responsable de l'oficina local de l'asseguradora Zurich i de la del banc Credit Suisse. El jove Gamper es va instal·lar a casa d'un Gaissert que estava força ben connectat amb els cercles estrangers del país (en diverses ocasions va estar a punt de ser cònsol de la Confederació Helvètica a la capital catalana). A més, se sap que era un membre destacat de la comunitat protestant de Barcelona, així com membre de la maçoneria a través de les lògies Avant i La Verdad.

Ben aviat, Gamper va trobar feina a la companyia Ferrocarril de Sarrià a Barcelona (FSB), una línia que en l'actualitat forma part de l'empresa pública Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya (FGC). En el seu accés al càrrec de cap de comptabilitat de la companyia, l'estiu del 1899, hi va tenir molt a veure precisament Gaissert, que el va apadrinar i va abonar la fiança exigida per l'empresa, perquè el càrrec en qüestió duia aparellada l'obligació de fer un dipòsit de 5.000 pessetes a un cert tipus d'interès, que es retornava a l'interessat un cop havia deixat la feina. Era un import molt elevat, tenint en compte que el sou assignat al càrrec —el que va cobrar Gamper— era de 150 pessetes mensuals, amb la possibilitat que pugés a 175 al cap de dos mesos en cas que el rendiment fos satisfactori. Abans de la seva arribada a Barcelona, el fundador del Barça havia treballat com a aprenent a la casa de productes de la seda d'Adolf Grieder (Zúric), a la firma financera del seu pare com a agent de canvi, a la casa Escoffier et Cie (Lió), també de la seda, com a comptable i, final-

ment, el novembre del 1898 va entrar a treballar al servei de comptes corrents estrangers del Crédit Lyonnais, a la capital del Roine. Aquest va ser el darrer pas abans de saltar a Barcelona i enrolar-se a la companyia ferroviària, on no hi va ser gaire temps, perquè el 30 de desembre va enviar una carta a l'empresa en què comunicava la seva voluntat de causar baixa el primer de gener del 1900. Finalment, s'hi va mantenir fins al 15 de febrer d'aquell any, per donar temps a l'empresa de trobar-li un substitut, que curiosament també va ser suís i que poc després seria jugador del Barça. En efecte, només tres dies després de la sortida de Gamper, la companyia anunciava que el nou cap de comptabilitat seria Bernhard Staub, que arribava recomanat pel president de les Societats Suïsses de Barcelona i que acreditava saber parlar alemany, francès —molt important, perquè era la llengua oficial de la companyia— i una mica de castellà. Entre 1911 i 1912 va jugar com a davanter al Barça. Just un any després de la seva contractació per part del Ferrocarril de Sarrià a Barcelona, se'n va tornar al seu país i va aparèixer en escena Georg Meyer, que també era suís i que un any més tard, el primer de gener del 1902, s'incorporaria a la plantilla de l'entitat blaugrana, on va ser tres temporades. El dia 14 de març del 1901 es va comunicar la seva contractació a l'FSB, però el seu periple als ferrocarrils seria encara més breu que el dels anteriors, ja que només hi seria nou mesos. El desembre del 1901 va plegar del càrrec, al·legant motius de salut. El seu substitut va venir del negoci de l'influent Gaisert. Es tractava de Paul Widerkehr, que encara va durar menys perquè després d'una operació quirúrgica va haver de deixar el càrrec el març del 1902. Segurament, els motius pels quals va deixar la feina van ser els mateixos pels quals va haver d'abandonar el primer equip del Barça,

on va jugar entre el desembre del 1901 i el febrer del 1902. En resum, quatre comptables suïssos i tots quatre jugadors de l'entitat blaugrana. Els responsables següents de la comptabilitat dels ferrocarrils ja no van estar vinculats al Barça, però la malastrugança va seguir, perquè el substitut de Widerkehr va agafar el tifus al cap de menys de dos anys i els posteriors no van durar gaire, i alguns també van tenir problemes greus de salut.

Al seu país natal, Gamper havia practicat nombrosos esports (ciclisme, atletisme, golf...), però les seves preferències s'encaminaven cap al futbol. Allà havia jugat amb el FC Basel i amb el FC Excelsior, i va contribuir a fundar el FC Zurich. D'aquesta trajectòria en parlarem més endavant quan analitzem l'origen dels colors del Barça. L'afició desfermada per l'esport el va fer buscar on practicar-lo a la seva nova ciutat. Al cap de poc de ser-hi, ja formava part de la revista *Los Deportes*, dirigida per Narcís Masferrer Sala (1867-1941) i era un habitual del Gimnàs Solé, que compartia seu amb la revista. Els intents per enrolar-se en alguna societat local, com ara el Català Sport Club, no van ser gens reeixits, de manera que va aprofitar la plataforma de la revista *Los Deportes* per mirar de fundar el seu propi club. Segons alguns historiadors, la negativa del Català SC a incorporar Gamper com a membre tenia un rerefons religiós, atès que el suís professava la religió protestant, una veritable anomalia a la societat barcelonesa de l'època. No seria l'últim cop que el factor religiós li provocaria maldecaps.

L'octubre del 1899 la revista *Los Deportes* va publicar un anunci que passaria a la història del futbol: hi apareixia la petició d'un tal Hans Gamper (Kans Kamper, incloent les errades tipogràfiques del text original), que buscava interessats per formar un club de futbol a la ciutat, que, per

tant, esdevindria l'embrió del futur FC Barcelona. Quan va publicar el reclam, feia tres mesos que treballava a l'FSB i segurament considerava que ja disposava d'estabilitat professional. Fruit d'aquella crida, el 29 de novembre del 1899, a la seu del Gimnàs Solé, dotze homes fundaven el club que, amb el pas dels anys, arribaria a ser un dels més reconeguts a nivell mundial.

El nucli de fundadors estava format pels noms següents:

- Walter-Gustav Wild: comerciant suís, germanòfon, membre de la comunitat evangèlica.
- Hans-Max Gamper (a qui anomenarem Joan Gamper al llarg de l'obra): comerciant suís, germanòfon, membre de la comunitat evangèlica.
- Otto Antoine Künzli: suís, germanòfon.
- John Parsons Alexander: anglès nascut a Catalunya, empresari, jugador del Barcelona FC, el club de la colònia anglesa que hem esmentat abans.
- William Parsons Alexander: anglès nascut a Catalunya, germà de l'anterior i també jugador del Barcelona FC.
- Otto Maier Zeuner: empresari alemany, delegat de l'empresa Hartmann, del sector farmacèutic.
- Lluís d'Ossó Serra: català, membre destacat de la burgesia i molt vinculat a l'Església catòlica, empresari d'arts gràfiques i soci del Club de Regates.
- Bartomeu Terradas Brutau: català, empresari cotoner i de maquinària elèctrica, membre destacat de la burgesia. Va fer construir com a habitatge familiar la coneguda Casa de les Punxes, obra del prestigiós arquitecte Josep Puig i Cadafalch.
- Enrique Ducay Aguilera: català, advocat, molt vinculat a Otto Maier.

- Pere Cabot Roldós: català, empresari navilier.
- Carles Pujol Alfert: català, empresari de joguines.
- Josep Llobet Llobet: català, representant d'una empresa farmacèutica i soci del Club de Regates.

El periodista Daniel Carbó —àlies *Correquita*—, a qui podríem considerar un influencer de la seva època, va batejar aquest grup com Els Dotze Apòstols, una denominació que va fer fortuna i que avui dia encara s'empra. Val a dir que no existeix cap document coetani a la fundació del club i que la llista d'assistents va ser recopilada molts anys més tard per Narcís Masferrer, i això fa que alguns historiadors no li donin una fiabilitat absoluta. En tot cas, un cop repartits els càrrecs, la primera junta directiva de la història va quedar de la manera següent:

- President: Walter-Gustav Wild.
- Tresorer: Bartomeu Terrades Brutau.
- Secretari: Lluís d'Ossó Serra.
- Vocal: Joan Gamper.
- Capità de l'equip: Joan Gamper.

La primera anàlisi interessant que es pot fer a partir dels noms dels fundadors és esbossar la correlació de forces ideològiques en el si del club. En aquest sentit, trobem un contingent de sis catalans format per D'Ossó, Terrades, Ducay, Cabot, Pujol i Llobet, tots ells de famílies adinerades i practicants —en més o menys grau— de la religió catòlica. En aquest últim aspecte, cal destacar Lluís d'Ossó, nebot de l'eclesiàstic Enric d'Ossó i qualificat per alguns com a integrista catòlic. El seu oncle Enric havia estat el fundador de la Companyia de Santa Teresa de Jesús i amb els anys seria beatificat i canonitzat, de ma-

nera que avui dia el 27 de gener està marcat al santoral catòlic com el de sant Enric d'Ossó i Cervelló. Un altre grup el formen els catalans d'origen anglès, és a dir, nascuts a Catalunya, però de pares estrangers i vinculats a l'Església metodista. Aquest segment inclou els germans Parsons Alexander. I, finalment, hi ha el grup de parla alemanya, integrat pels suïssos protestants, més l'alemany Maier. Són Wild, Gamper, Künzli i l'esmentat Maier. La reunió fundacional que esmentàvem es va celebrar un dimecres, de manera que el primer dia festiu disponible per fer el debut era el diumenge 3 de desembre, però per alguna raó van preferir esperar al divendres 8, dia de la Immaculada Concepció. Podria tractar-se d'una casualitat, però, tenint en compte la presència de Lluís d'Ossó al nucli fundador, no podem descartar que la data hagués estat escollida amb precisió per fer-la coincidir amb una de les diades clau del catolicisme (no hi havia dia millor per fer debutar un club acabat de fundar que el de la Immaculada Concepció), amb l'afegit que sovint les representacions pictòriques d'aquest dogma catòlic estan estretament lligades al número dotze (és el nombre d'estrelles de la corona que llueix), igual que la quantitat de fundadors de l'entitat blaugrana.

Com a dada curiosa, cal dir que en una acta de la junta directiva del club de l'any 1919 situen la fundació l'11 de novembre del 1899, una data que mai ha estat considerada pels historiadors, que sempre s'han referit a la del 29 de novembre. Podria no ser un simple error comès vint anys després d'aquells fets, perquè és coneguda l'obsessió de Gamper pel número 11, que el duia a triar aquest dia per als esdeveniments assenyalats.

El debut sobre el terreny de joc de la nova entitat es va produir, per tant, el 8 de desembre del 1899, en un

partit concertat contra l'equip de la colònia anglesa de la ciutat, un vestigi d'aquell antic Barcelona FC. L'escassetat de jugadors disponibles —només vint homes— va propiciar un repartiment d'efectius entre els dos bàndols, i els germans Parsons van jugar amb els anglesos. Així, doncs, els equips que van saltar al camp del velòdrom de la Bonanova aquella històrica diada van ser:

FC Barcelona: Urruela (porter), Wild, Lomba, Ossó, Llobet, López, Terradas, Gamper, Künzli i Schilling.

Colònia anglesa: Arthur Witty (porter), Ernest Witty, Raintre, William Parsons, John Parsons, Harris, Walker, Morrison, Webb i Fitzmaurice.

Com es pot comprovar, a banda de l'anomalia dels germans Parsons, trobem que en els deu jugadors del Barça hi ha diversos elements que no formen part del nucli fundador. Es tracta dels següents: Juan de Urruela y Morales (aristòcrata de sang espanyola, però nascut a Guatemala i instal·lat a Barcelona des de molt jove), Fermín Lomba de la Pedraja, Adolf López, Eduardo Schilling Monfort (català d'origen germànic, el cognom del qual donava nom a una armeria del carrer de Ferran de Barcelona, més tard convertida en cerveseria).

La victòria va caure del cantó dels anglesos, que van vèncer per un a zero. En vista de la dificultat de formar un equip complet, els promotors del FC Barcelona van decidir que els membres de l'equip de la colònia anglesa s'integressin a l'entitat, amb la qual cosa es tancava el cercle, i el *vell* Barcelona FC acabaria fusionant-se amb el *nou* FC Barcelona. Així, doncs, ni una setmana més tard del partit del debut es va celebrar la reunió que formalitzava l'entrada del contingent anglès al club que s'havia

fundat a finals de novembre. Els nous equilibris de poder van afavorir canvis a la junta directiva: John Parsons, tot i ser del nucli fundador, va ocupar la vicepresidència en representació dels anglesos, el seu germà William va entrar com a vocal i també s'hi va incorporar com a vocal Adolf López, un dels qui, sense estar al nucli fundador, havia disputat el primer partit. Unes altes remarcables que es van produir en aquesta fusió van ser les dels germans Witty (Arthur i Ernest), catalans de família anglesa que en el futur tindrien protagonisme dins del club i que també van ser claus per a la fundació d'una altra entitat fonamental de la ciutat, el Reial Club de Tennis Barcelona 1899. La reunió del 13 de desembre va significar un impuls definitiu per al FC Barcelona. Abans hem dit que alguns experts dubten de la realitat històrica d'aquella reunió dels Dotze Apòstols i pensen que podria ser fruit d'una confusió de Masferrer, que va barrejar fets a la seva ment. Que els germans Parsons juguessin el primer partit del Barça defensant els colors de la colònia anglesa i que només després entressin a la junta directiva del club fa pensar que potser no van formar part dels dotze fundadors, sinó que la seva entrada al club es va produir amb motiu de la fusió de les dues entitats. En paral·lel a això, hi ha qui pensa que en el nucli inicial caldria incloure més personatges, com ara el mateix Masferrer o el metge oftalmòleg Eduard Arruga Corominas (1853-1919).

Amb la fusió arribaria també la decisió sobre l'uniforme que havia de vestir l'equip, que resultaria el blaugrana conegut avui arreu del món. La samarreta estaria dividida en dues meitats, una de blava i una de grana. Sobre la decisió d'emprar aquests colors hi ha un bon grapat de teories, però fins ara cap resulta prou convincent. La que ha calat més profundament a la cultura barcelonista és la que

indica que Gamper va optar pels colors que ell mateix havia lluit quan jugava al FC Basel, a la seva Suïssa natal. Però aquesta teoria té un punt feble de molt de pes. És cert que Gamper va jugar al FC Basel, però la seva relació amb el club va acabar tan malament que se'n va anar i va muntar un altre club, el FC Zurich, que vestia de blanc. Semblaria lògic que, si hagués incorporat els colors d'algun club, hagués triat els d'aquest darrer. Una altra de les teories que durant algun temps ha generat titulars de premsa és la de la vinculació amb l'equip de rugbi del Merchant Taylors, el de l'escola a prop de Liverpool on van estudiar els germans Witty. Segons sembla, a la dècada dels anys setanta del segle xx va sorgir aquesta possibilitat, que el club no va oficialitzar fins al 2016. La tercera de les teories, entre les que tenen una certa consistència, fa referència al pes d'Émile Gaissert dins l'organització, com a protector d'alguns dels primers elements del club i com a probable finançador de l'entitat. La seva pertinença a la maçoneria permet establir un vincle entre aquesta associació fraternal i els colors barcelonistes; segons algunes fonts, la bandera d'una de les lògies amb què tenia relació, Avant, era blava, grana i blanca (l'altra lògia de Gaissert era La Verdad). Segons altres fonts, l'origen dels colors prové del grau Royal Arch de la francmaçoneria. Una altra teoria, ja menys sòlida, és la que promou la família Saint Noble —de la qual parlarem més endavant—, que apunta que el blau i el grana (així com el blanc dels pantalons) provenen de la Union Jack, la bandera britànica, com a resposta a una petició del contingent anglès que hi havia dins del nucli fundador.

Tornant a l'activitat esportiva, cal dir que el FC Barcelona reforçat (el producte del club inicial més la incorporació del contingent anglès) va disputar la nit de Nadal

el seu segon partit de la història, en aquest cas contra el Català Sport Club, aquells que poc abans havien rebutjat Gamper, molt probablement per raons de caràcter religiós. En aquest partit, els barcelonistes van aconseguir la seva primera victòria de la història, després de vèncer els rivals per tres a un. Durant els mesos següents es repetirien els enfrontaments contra l'equip de la colònia anglesa, el Català i l'equip de la colònia escocesa. Les novetats en forma de rivals no van arribar fins a la temporada següent, la 1900/01, quan van aparèixer a la ciutat dos nous clubs que, cadascun a la seva manera, farien història al futbol català. Un fou l'Hispania Athletic Club, format per súbdits britànics (segurament escocesos procedents del grup que acabem d'esmentar), i l'altre va ser la Sociedad Española de Football, compost per barcelonins vinculats, en certa manera, als aparells de l'Estat. El primer seria poc després el primer campió de Catalunya, mentre que el segon modificaria aviat el nom i esdevindria el que avui es coneix com a RCD Español, és a dir, el màxim rival del FC Barcelona al llarg de moltes dècades.

Abans hem esmentat els germans Arthur (1878-1969) i Ernest Witty Cotton (1880-1969) com a elements fonamentals d'aquell Barça primigeni, i el cert és que el pes d'aquesta família anglocatalana es va deixar sentir en diversos àmbits del club. Quan Gamper i el nucli inicial de fundadors van veure que no disposaven de prou efectius per bastir un club en condicions, l'aparició dels germans Witty i el seu grup de futbolistes anglesos va resultar providencial per tirar endavant el projecte. Més tard, Arthur Witty seria president durant dos anys (1903-1905). Per la seva banda, Ernest es va dedicar a estendre la pràctica del tennis per tot l'Estat, i ha quedat per a la història com l'artífex de les primeres competicions d'aquest esport a la

Península. La relació dels Witty amb Catalunya s'enceta el 1873, quan Frederick Witty, un anglès de Yorkshire, va instal·lar-se a Barcelona i va fundar una empresa de transport marítim.

Una altra nissaga rellevant de la història del club són els Morris, d'origen britànic. El patriarca, Jaime Morris y Campbell, s'havia establert a Barcelona el 1886, quan els anglesos controlaven la companyia de tramvies, la Barcelona Tramways, i n'era l'administrador delegat. Va ocupar el càrrec entre el 1891 i el 1900, moment en què va ser substituït per l'escocès Neil Kennedy. Miguel Samuel i Henry, fills de Jaime Morris y Campbell, van ser jugadors del Barça en aquells primers anys i molt probablement el contacte que va fer servir l'enginyer Carles Emili Montañès per entrar a treballar a l'empresa dels tramvies. La seva primera tasca va consistir a fotografiar les obres que feia l'empresa, i això ho va fer, precisament, emprant una càmera que li havia deixat un altre amic seu, John Parsons, a qui ja hem esmentat com a fundador i també com a jugador del club blaugrana en aquells primers anys.

Però la vinculació del FC Barcelona amb personatges rellevants de la colònia estrangera no acaba ni molt menys en els casos esmentats. Un altre exemple el trobem en els Noble, uns anglesos molt vinculats al país per diverses raons. L'any 1904 l'asseguradora escocesa Standard Life Assurance Company va obrir oficina a Barcelona i hi va situar com a responsable l'anglès Ernest Noble Barber, que estava casat amb María Malvido Nocedo, procedent d'una bona família d'Andalusia. La filla de tots dos, Clara Noble, es va casar amb el poeta català Joan Maragall Gorina, de manera que aquesta nissaga anglesa va quedar vinculada a Catalunya de manera inseparable. A més, un germà de Clara, Ubaldo Noble Malvido, era cunyat del banquer

nascut a Liverpool Tomàs Rosés Ibbotson, que entre 1929 i 1930 seria president del Barça.

El germà d'Ernest Noble, George Saint Noble, també va ser un personatge interessant que val la pena ressenyar, ja que va ser un dels pioners de la radiodifusió a Catalunya, un dels iniciadors del que aleshores s'anomenava TSF (telegrafia sense fils), a través de la seva societat Anglo-Espanyola de Electricidad, fundada l'any 1882. Del seu matrimoni amb Alice Bywater Turner arribarien els fills Royston, George i Claire. El primer dels indicats, Royston (1886-1971), va ser president de l'Anglo-Espanyola de Electricidad —que acabaria evolucionant cap a una fàbrica de televisors amb la marca Anglo— i fundador de les emissores de ràdio EAJ-1 Ràdio Barcelona i Ràdio Associació de Catalunya. Els dos germans, Royston i George (1883-1974), van ser també jugadors del FC Barcelona de les primeres èpoques (entre el 1901 i el 1906) i presidents del Club de Golf Sant Cugat. Aquesta entitat l'havia fundada l'any 1914 l'enginyer nord-americà Frederick Stark Pearson, peça clau de l'electrificació del país, juntament amb Carles Emili Montañès, atès que entre tots dos van constituir la Barcelona Traction, més coneguda com La Canadenca.

Com es pot comprovar, l'origen del FC Barcelona està estretament vinculat a la nombrosa colònia d'estrangers presents a la ciutat per raons professionals. No només les entitats asseguradores (Gaisert a la Zurich i Noble a la Standard Life), sinó que algunes de les infraestructures crítiques de Barcelona estaven en mans de multinacionals, com ara els tramvies, el ferrocarril de Sarrià i la concessió d'aigües. Pel que fa als tramvies, la seva aparició a la capital catalana va ser el 1872, a través de capital britànic i sota la denominació de Tramways de Barcelona. El

1907 va entrar en joc la poderosa firma belga Sofina, que va obtenir el control de la companyia, que va passar a ser denominada Les Tramways de Barcelone. El director va ser el totpoderós Dannie Heineman, primer executiu de Sofina durant mig segle. A l'empresa, començava a foguejar-se en el món empresarial un jove advocat empordanès, procedent de la política, anomenat Francesc Cambó Batlle, a qui la coneixença de Heineman li reportaria grans beneficis en el futur. L'any 1913 Les Tramways de Barcelone va tornar a canviar de mans, perquè va ser adquirida precisament per la companyia elèctrica Barcelona Traction (més coneguda com La Canadenca), que encara liderava Frederick Pearson, amb Carles Emili Montañès com a mà dreta. L'altra companyia de transport que hem esmentat, el ferrocarril de Sarrià (FSB), també va acabar en mans belgues a través de la Société Générale de Tramways Électriques, que més tard (1911) vendria precisament a Les Tramways de Barcelone.

En relació amb tot això, cal dir que un dels presidents dels temps inicials del FC Barcelona va ser el suís Paul Haas, directiu de Tramways de Barcelona, que va liderar el club entre 1902 i 1903. Va succeir en el càrrec l'empresari tèxtil Bartomeu Terrades Brutau, de qui ja hem parlat com a fundador, i va cedir el testimoni a l'anglès Arthur Witty, a qui també ja hem presentat.

Finalment, també cal assenyalar que la companyia concessionària de la distribució d'aigua a la ciutat, Aigües de Barcelona, va ser fundada el 1867 igualment per capitals belgues i amb la denominació de Compagnie des Eaux de Barcelone. Quinze anys més tard, el 1882, va passar a ser controlada per accionistes francesos i va traslladar la seu social a París. A finals del segle XIX, al consell d'administració de l'empresa hi trobem cognoms

com Parsons o Alexander, dels quals ja hem parlat o parlarem.

Tornant a la vida del club, s'ha de dir que en el si dels blaugrana les lluites internes pel control de l'entitat no van trigar a aparèixer, sobretot per la voluntat de Lluís d'Ossó de convertir el club en un monopoli dels catòlics, en detriment dels protestants que formaven part del nucli fundador, entre ells Joan Gamper. Les pressions de D'Ossó van tenir efecte, fins al punt que en els primers anys el degoteig d'estrangers que van deixar el club va ser continu, fet que va arribar a afectar el mateix fundador, Gamper, que abandonà la pràctica del futbol el 1904, quan només tenia vint-i-set anys. De fet, l'última temporada en què va estar implicat plenament amb el club va ser la 1902/03, perquè el nombre de partits que va jugar des d'aleshores fins a la seva retirada definitiva va ser del tot residual. Els substituïts locals de pioners com John Parsons, Otto Maier, Arthur Witty, Stanley Harris o els germans Morris no van estar a l'altura de les expectatives, i el club va anar perdent pistonada. Podem afirmar que aquest conflicte religiós va ser la primera crisi institucional que va viure el club, un avís interessant del que seria el seu futur, ple de lluites internes pel control de l'entitat que arriben fins als nostres dies. Per cert, l'anglès Stanley Harris, que va jugar set temporades al club, moriria ben jove, amb només vint-i-quatre anys. A finals de gener del 1909, un diumenge, va patir el trencament d'una artèria mentre pujava les escales de casa seva.

Les tres primeres edicions del Campionat de Catalunya, anomenades Copa Macaya per raó del seu patrocinador, Alfons Macaya Sanmartí (1878-1950), es van repartir entre tres clubs diferents, Hispania AC, FC Barcelona i Español; amb una edició extra la temporada 1902/03, or-

ganitzada pel FC Barcelona i que aquest mateix club guanyaria. Els anys següents, amb la flama del futbol apagant-se a poc a poc, els triomfadors serien l'Espanol, el FC Barcelona i el curiós Club X, que s'enduria els títols de 1905/06, 1906/07 i 1907/08, ja enmig d'un ambient creixent de desorganització i caos en el món futbolístic. El Club X havia estat fundat el 1902, però el seu gran impuls es va produir el 1906, quan l'Espanol va iniciar una aturada temporal i bona part dels jugadors s'hi van incorporar.

Cal parar esment en la figura d'Alfons Macaya, perquè va resultar fonamental per a la consolidació del futbol al país gràcies, sobretot, a l'organització del primer campionat de Catalunya, que, de fet, de bon començament tenia vocació de ser un campionat d'àmbit estatal. El seu pare, Romà Macaya Gibert, havia fet fortuna amb el cotó americà —la matèria primera que alimentava la industrialització catalana—, una circumstància que li va permetre fer-se construir un palauet (al passeig de Sant Joan, 108) per ni més ni menys que el prestigiós arquitecte Josep Puig i Cadafalch. Va ser la residència familiar fins al 1910, i avui dia l'ocupa la Fundació La Caixa. També tenia inversions en ferrocarrils, navilieres i bancs. Per la seva banda, Alfons Macaya va estar sempre molt implicat en l'esport, i no només va donar nom a un primitiu campionat de Catalunya, sinó que va presidir un dels equips més forts del moment, l'Hispania AC, format per escocesos.

Tornant a l'àmbit competitiu, el FC Barcelona no va ser aliè a l'atmosfera general de decaïment, amb l'afegit que les consignes excloents de D'Ossó havien fet que alguns dels seus millors elements abandonessin el club. Aquesta combinació va dur l'entitat blaugrana a una si-

tuació límit el 1908, moment en el qual fins i tot s'havia convocat una assemblea de socis per certificar, aparentment, la clausura del club. A finals del 1903 havia desaparegut l'Hispania AC i, com hem dit, el 1906 l'Español va abaixar la persiana per tres anys. Durant aquell període de declivi, el Barça va estar presidit pel misteriós Josep Soler (no es coneix res més de la seva identitat, potser ni tan sols es deia Josep), pel constructor Juli Marial Mundet (fundador del Club Natació Barcelona i soci del RACC) i per l'empresari castellonenc Vicenç Reig Falomir.

Segons el cronista Daniel Carbó, *Correcuita*, a l'assemblea històrica del FC Barcelona celebrada el 2 de desembre del 1908 s'hi va arribar en un moment en el qual només quedaven 38 socis al club, i l'únic punt de l'ordre del dia era la dissolució de l'entitat. Aquesta versió situa Gamper a l'epicentre de la supervivència del club, i per causa d'això és investit com a heroi. Les explicacions detallades de *Correcuita* sobre els fets d'aquell vespre han passat a la història com l'únic testimoni d'un moment clau en la vida del FC Barcelona i han servit per alimentar tota la historiografia que s'ha elaborat sobre el club. No obstant això, hi ha un corrent cada cop més ampli que posa en dubte aquest relat. Si fem un repàs a la premsa d'aquells dies, res no fa pensar que el club estigués en una situació tan crítica com la que descriu Carbó, de manera que hi ha prou motius per pensar que la història està força exagerada. El que sí que és possible que passés és que es produís un cert buit de poder per la dimissió sobtada del president, l'empresari Vicenç Reig (1866-1918), que per motius professionals va haver d'abandonar les regnes del club només vint-i-dos dies després d'haver estat elegit per al càrrec.

LA REVIFADA (1910-1915)

Fos com fos, amb aquell canvi d'any, del 1908 al 1909, es pot considerar que s'enceta una nova era a la història de l'entitat, perquè a partir d'aquell moment van començar a succeir-se esdeveniments que canviarien per sempre el perfil del FC Barcelona. Per començar, si durant l'etapa inicial el Barça era un club eminentment recreatiu on es trobaven membres de classes acomodades per jugar a futbol i socialitzar, d'ençà d'aleshores apareixerien els primers conats de professionalisme i, per sobre de tot, el club començaria a estrènyer la vinculació política amb el país. Podem esbossar com si fos un veritable *business plan* el plantejament de futur de Gamper quan torna a controlar el club (de fet, és el primer cop de manera formal, ja que abans no havia estat president). Aquest *business plan* es fonamentava en aquests pilars:

- Aprofitar que l'entitat era l'única que lluia el nom de la ciutat per cercar la complicitat de personatges rellevants de la societat civil catalana, sobretot membres de la Lliga Regionalista. Encara era molt recent la reeixida candidatura conjunta de les forces catalanistes a les eleccions del 1907, on, amb la marca Solidaritat Catalana, van aconseguir un èxit sense precedents. El catalanisme polític era un moviment a l'alça i Gamper s'hi aproximà.
- Construcció d'un nou estadi que permetés aplegar el màxim d'espectadors possible amb la idea d'incrementar la facturació molt per sobre del que era habitual fins al moment. El camp, a més, tindria una molt espaiosa llotja d'autoritats per convidar els personatges més influents del moment.

- Contractació d'equips estrangers per jugar contra el Barça. Els campionats locals no tenien un gran atractiu, mentre que sí que despertaven molta expectació les visites d'equips de fora de les fronteres, especialment els anglesos. El president del Barça aprofitarà els seus contactes internacionals per oferir als socis i aficionats la presència continuada de conjunts atractius.

Precisament, el segon d'aquests punts ofereix també un bon motiu per dubtar de la versió de Correuita respecte a la fallida gairebé immediata i inevitable del club el desembre del 1908. Costa de creure que un club a les últimes sigui capaç de construir el millor estadi del país en només tres mesos i mig (recordem que l'assemblea esmentada es va celebrar el 2 de desembre del 1908, mentre que el camp nou, el del carrer de la Indústria, es va inaugurar el 14 de març del 1909).

Per cert, aquest camp, situat a la confluència del que avui són els carrers d'Urgell i de París (en aquella època anomenat de la Indústria), va suposar un salt qualitatiu en l'evolució de l'espectacle futbolístic. Disposar d'una grada de dos pisos era tota una novetat, alhora que, com que es tractava d'un recinte tancat, obligava a passar per caixa a tothom que volgués presenciar els partits. I, per sobre de tot, si hem de fer cas a la saviesa popular, va ser precisament aquest camp el que va donar nom als seguidors barcelonistes, que des d'aleshores són coneguts com a *culers*. Aquesta és la versió que s'ha consolidat entre el barcelonisme, però com passa amb altres elements de l'imaginari blaugrana (com, per exemple, l'origen dels colors), si en fem una anàlisi crítica comencen a sorgir els dubtes. Per començar, tothom que defensa la tesi que el terme *culer*

prové de la fila que feien els seguidors del Barça enfilats sobre la tàpia perimetral del camp mostra com a prova una fotografia que hem vist milers de cops. Una única fotografia, sempre la mateixa, cosa que ens fa pensar que és molt estrany que d'una imatge tan representativa com la dels aficionats enfilats al mur només n'hi hagi una. I, de fet, donem per bo que sigui el camp de la Indústria com a acte de fe, perquè no hi ha manera de provar-ho a jutjar pels elements que conté la imatge. Però no és l'única sospita que pot generar-se respecte a l'origen de *culer*. I és que si ja en el període 1909-1922 als barcelonistes se'ls anomenava amb aquest apellatiu, com és que no surt mai aquesta paraula a la premsa escrita de l'època? Per trobar-ne la primera aparició en un mitjà escrit cal viatjar —encara que sembli increïble— fins als anys setanta del segle xx. A tot aquest garbuix, cal afegir-hi una dada objectiva que potser acabarà resultant la clau de tot plegat. Què volia dir antigament *culer*? Qui vulgui consultar el diccionari Alcover-Moll (no pas el de l'Institut d'Estudis Catalans, tamisat per la correcció política), trobarà que *culer* vol dir 'sodomita'.

Tornem a la part esportiva del club. Pel que fa a les visites d'equips estrangers, si entre la fundació del club i el primer de gener del 1909 només s'havien rebut dues visites estrangeres (totes dues del SOET, Stade Olympien des Étudiants, de Tolosa de Llenguadoc), entre aquella data i el juny del 1914 es van disputar ni més ni menys que quaranta-tres partits contra equips forans, amb presència sovint de clubs professionals d'Anglaterra. Es pot entendre que la facturació de l'entitat blaugrana es va disparar durant aquell lustre. Per cert, que fixem com a data de tall el juny del 1914 no és aleatori i, com veurem, respon a uns fets d'aquell moment que van afectar greument la salut financera del Barça.